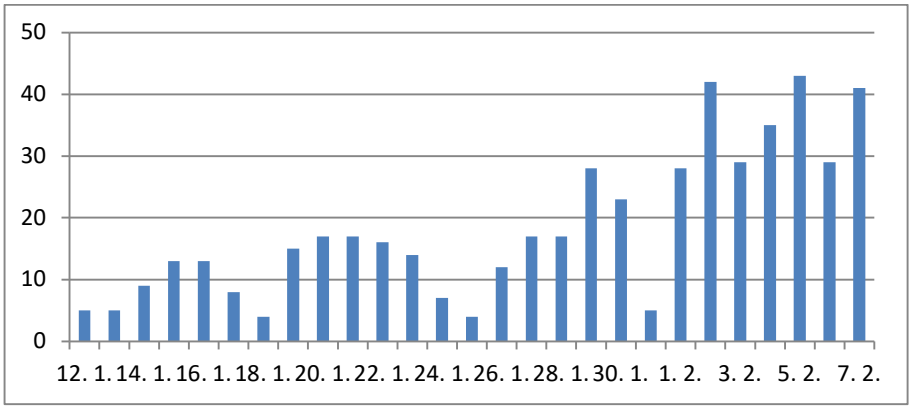
Referendová diskusia bola o chápaní milosrdenstva a pokrytectva (analýza IV)

Pred referendom sme priebežne sledovali mediálny diskurz (náboj textov, témy, argumentáciu). Teraz prinášame zhrnutie za celé sledované obdobie.

To zahŕňa štyri týždne – od pondelka 12. januára do soboty 7. februára. Sledovali sme pred-referendové texty, čiže do 22:00 v deň konania referenda, resp. také, ktoré hovorili o referende v budúcom čase. Do skúmanej vzorky sme zaradili tlačené a internetové periodiká SME, Denník N, Pravda, Hospodárske noviny, Týždeň, Postoy a Jetotak.[1] Získali sme spolu 496 textov.

Graf č. 1: Počet textov v jednotlivých dňoch

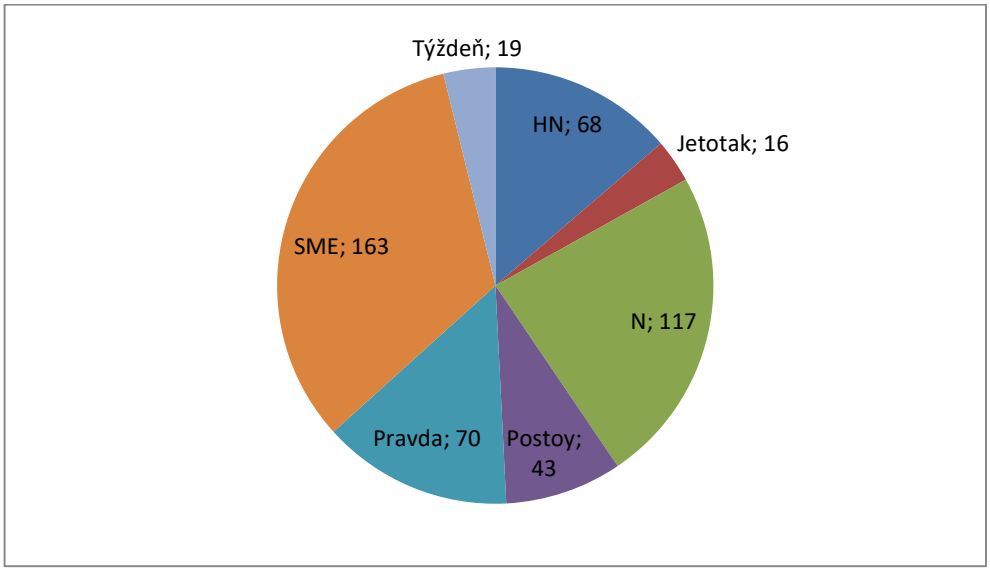

Postupný nárast počtu publikovaných textov je zrejmý, pričom prvé týždne odrážajú aj rytmus redakčnej práce s vrcholom uprostred týždňa. To prestalo platiť v poslednom týždni pred referendom, ktorý bol pre redakcie očividne hektický.

Publikačne najaktívnejší bol v celom období denník SME, ktorého výkon priebežne rástol. Svoju aktivitu postupne stupňoval aj Denník N. Naopak, Pravda počet textov nezvyšovala, a preto jej podiel na celkovej produkcii klesal. Ustálený podiel okolo 15 % na celkovej produkcii si udržiavali Hospodárske noviny. Portál Jetotak sa výrazne zaktivizoval v poslednom týždni. Najaktívnejší vo svojej váhovej kategórii bol Postoy, ktorý v druhom týždni dokonca vyrovnal krok s denníkmi.

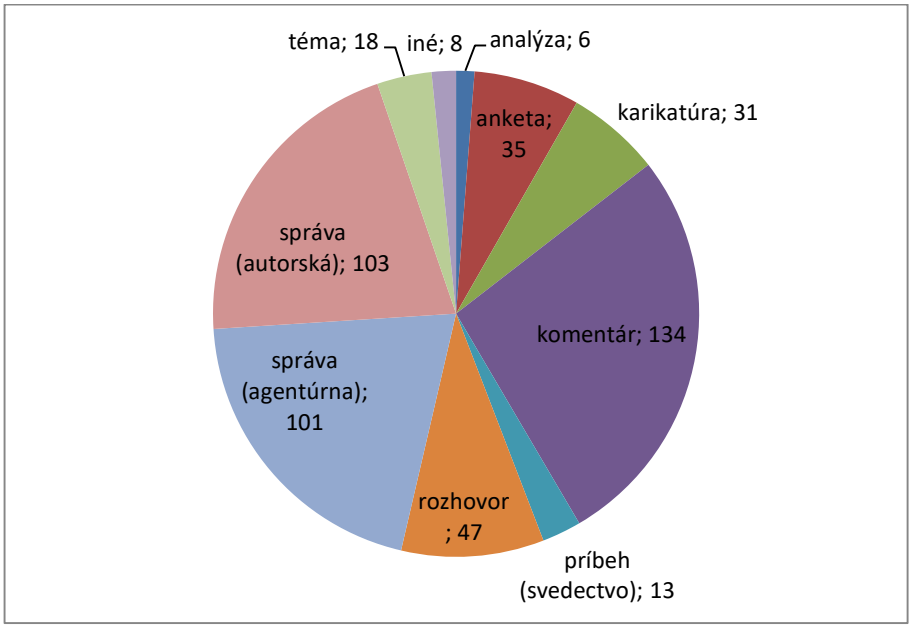
Graf č. 2: Počet textov v jednotlivých médiách

[1] Vzorku za jednotlivé týždne sme spätne doplnili tak, aby boli jednotné a porovnateľné (v prvom týždni sme doplnili denník Hospodárske noviny, ktorý sme spočiatku neskúmali, a v prvých dvoch týždňoch sme doplnili karikatúry).

Zo žánrového hľadiska si približne tretinový podiel udržiavali komentáre[2] a približne dvojpätinový správy (agentúrne aj autorské spolu), okrem druhého týždňa, keď bolo komentárov menej (pätina) a správ viac (polovica). Na enormnom náraste posledného týždňa sa podieľali rovnomerne správy, komentáre, karikatúry, rozsiahlejšie tematické príspevky a príbehy – všetky zvýšili svoj počet približne dvojnásobne. Medzi texty označené ako „iné“ sme zaradili štyri úradné vyhlásenia, dva infotexty, jeden príhovor (prezidenta) a jednu fotoreportáž.

Graf č. 3: Počet textov podľa žánrov

Týždeň a Jetotak sa špecializovali výlučne na komentárové texty a čiastočne tematické materiály. Postoy dal priestor aj všetkým ostatným žánrom okrem agentúrnych správ. Spomedzi denníkov boli

[2] Medzi komentáre sme pre zjednodušenie zaraďovali všetky názorové texty, vrátane esejí, glos, stĺpčekov, poznámok, videokomentárov a pod.

žánrovo menej pestré Pravda a Hospodárske noviny, obe zároveň preferovali agentúrne správy pred autorskými, čo platilo aj pre SME. Naopak, takmer výlučne autorské správy publikoval Denník N. Ten bol zároveň najbohatší na ankety a témy.

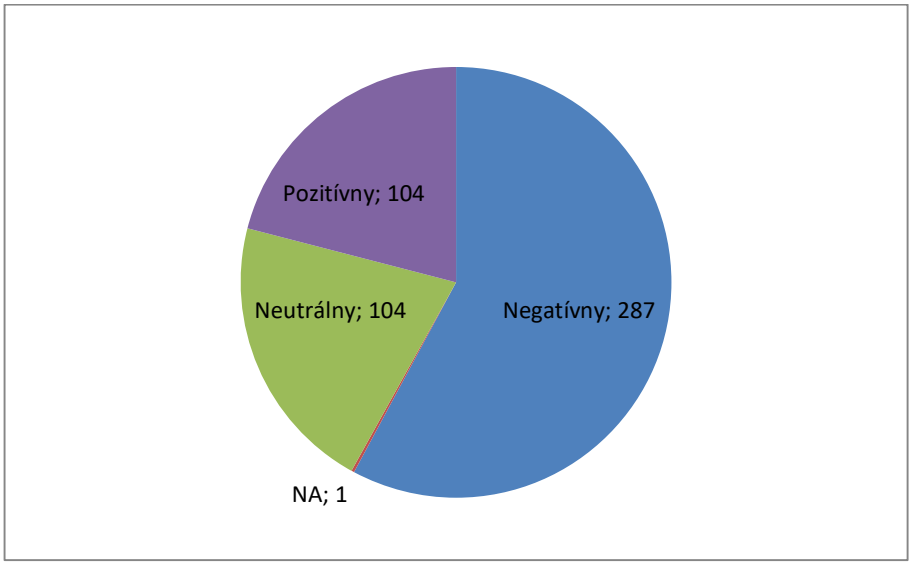
Tab. č. 1: Vzťah žánrov a médií

Žáner	HN	Jetotak	N	Postoy	Pravda	SME	Týždeň	Súčet
analýza	1%	0%	0%	10%	0%	1%	0%	1%
anketa	3%	0%	17%	2%	0%	8%	0%	7%
karikatúra	0%	0%	9%	20%	6%	6%	0%	6%
komentár	18%	87%	22%	22%	26%	24%	95%	27%
príbeh (svedectvo)	4%	0%	4%	2%	1%	2%	0%	3%
rozhovor	19%	0%	11%	10%	6%	9%	0%	10%
správa (agentúrna)	36%	0%	3%	0%	37%	29%	0%	20%
správa (autorská)	15%	0%	29%	34%	21%	20%	0%	21%
téma	3%	13%	7%	0%	3%	2%	5%	4%
Súčet	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Pri každom texte sme určovali jeho náboj: pozitívny, neutrálny alebo negatívny. S naším pokusom určovať náboj textov polemizoval v Denníku N Filip Struhárik, podľa ktorého „určovať náboj článku bez toho, aby sme predtým určili ‚náboj' udalostí, na ktoré dané články reagujú, môže byť veľmi skresľujúce. Infantilný príklad: ak hokejisti vyhrajú zápas, reakcia komentátorov je pozitívna, ak prehrajú, môže byť negatívna." Preto je podľa neho prirodzené písať kriticky o reklamnom šote Aliancie za rodinu, „ktorý mnohí odborníci označili za zavádzajúci". F. Struhárik teda chápe náboj textu ako nejakú funkciu subjektívneho autorovho postoja a objektívnej vonkajšej skutočnosti. Takáto „objektivizácia" skutočnosti (napr. názormi „mnohých odborníkov") je však vskutku problematická. My sme náboj textov určovali jednoduchšie – z uhla pohľadu iniciátorov a zástancov referenda. Pýtali sme sa: Potešili by sa tomuto textu? Nahneval by ich tento text? Považovali by ho oni za pozitívny/ negatívny/ neutrálny?

Počas celého skúmaného obdobia si udržiavali prevahu negatívne ladené texty, pričom ich podiel výrazne stúpol (o 10 %) v posledných dvoch týždňoch pred referendom – a to na úkor neutrálnych textov. Pozitívne ostávali na úrovni okolo 20 % - okrem druhého týždňa, keď intenzívnejšie publikoval Postoy a zároveň bolo uverejnených viac agentúrnych správ a menej komentárov. Ako nehodnotiteľný sme z hľadiska náboja posúdili prejav prezidenta Andreja Kisku adresovaný zástupcom cirkvi a publikovaný v Denníku N.

Graf č. 4: Náboj textov

Najväčší priestor pozitívnemu pohľadu na referendum dávali agentúrne správy, pretože sa neusilujú o vyváženosť, ale napr. po tlačovkách a pri iných príležitostiach publikujú názor jednej strany ako surovinu pre koncové médiá – tie však preberajú (zvlášť na web) aj takéto texty. Na ankety sa špecializoval najmä Denník N, ktorý pravidelne publikoval dvojicu vyjadrení za a proti. Denník SME prinášal hromadné ankety, v ktorých takmer vždy prevažoval negatívny postoj. Pozitívnu anketu priniesol Postoy. Podobne, pozitívne karikatúry sa objavovali výlučne na Postoyi. To isté by sa dalo povedať aj o komentároch, nebyť príspevkov Juraja Hrabka v SME. V poslednom týždni uverejnil dva pozitívne komentáre aj Denník N.

Tab. č. 2: Vzťah náboja a žánrov

Náboj	analýza	anketa	karikatúra	komentár	príbeh (svedectvo)	rozhovor	správa (agentúrna)	správa (autorská)	téma	Súčet
negatívny	0%	34%	68%	72%	62%	57%	40%	64%	72%	58%
neutrálny	83%	54%	6%	5%	15%	34%	27%	19%	22%	21%
pozitívny	17%	11%	26%	22%	23%	9%	33%	16%	6%	21%
Súčet	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Celkovo dal však Denník N spomedzi denníkov najmenej priestoru pozitívnym textom – v tých boli silnejšie Hospodárske noviny (vďaka agentúrnym správam) a SME (aj vďaka komentárom). Úplne vyhranené boli celý čas portály Jetotak (negatívne) a Postoy (pozitívne), viac-menej rovnomerne sa názory za a proti rozložili medzi redaktormi a externými autormi Týždňa.

Tab. č. 3: Vzťah náboja a médií

Náboj	HN	Jetotak	N	Postoy	Pravda	SME	Týždeň	Súčet
negatívny	46%	94%	67%	0%	83%	60%	42%	58%
neutrálny	29%	6%	28%	12%	10%	22%	11%	21%
pozitívny	25%	0%	4%	88%	7%	18%	47%	21%
Súčet	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Vo všetkých skúmaných textoch sme určovali témy a argumentačné východiská (v oboch prípadoch mohol jeden text obsahovať viacero tém/ argumentov).

Tematicky bola najvýraznejšie zastúpená kategória postavenia homosexuálov – okrem druhého týždňa, kde ju výrazne predbehla potreba referenda, čo sa odrazilo aj na výslednom tesnom poradí. Do kategórie postavenia homosexuálov sme zaraďovali texty, ktoré sa venovali ich miestu v spoločnosti, tolerancie voči nim, ich životnému štýlu, vzťahom, rodinným situáciám a pod. Kategória potreby referenda zastrešovala úvahy o tom, na čo je referendum dobré, či prospeje, alebo nie, či naň treba ísť, alebo nie. Spadali sem aj anketové názory rôznych politikov a osobností na túto tému.

Tab. č. 4: Tematické kategórie

	1. týždeň		2. týždeň		3. týždeň		4. týždeň		Spolu	
Téma	**Počet**	**Podiel**	**Počet**	**Podiel**	**Počet**	**Podiel**	**Počet**	**Podiel**	**Počet**	**Podiel**
potreba referenda	10	18%	28	31%	31	24%	56	26%	126	25%
postavenie homosexuálov	14	25%	13	14%	33	25%	60	27%	121	24%
odmietnutie Aliancie	17	30%	29	32%	19	15%	4	2%	70	14%
kampaň	0	0%	12	13%	26	20%	28	13%	66	13%
adopcie	2	4%	10	11%	15	12%	25	11%	52	11%
cirkev a referendum	2	4%	6	7%	13	10%	23	11%	44	9%
sexuálna výchova	8	14%	2	2%	14	11%	15	7%	39	8%
kresťanstvo	1	2%	1	1%	6	5%	22	10%	30	6%
problémy rodiny	7	12%	6	7%	7	5%	9	4%	29	6%
polarizácia	0	0%	4	4%	8	6%	17	8%	29	6%
atmosféra	0	0%	0	0%	0	0%	20	9%	20	4%
formálne záležitosti	0	0%	2	2%	1	1%	13	6%	16	3%
založia stranu?	2	4%	0	0%	7	5%	3	1%	12	2%
manželstvo	0	0%	1	1%	3	2%	8	4%	12	2%
rodina	1	2%	0	0%	2	2%	7	3%	10	2%
homosexualita	0	0%	0	0%	3	2%	7	3%	10	2%
LGBTI aktivizmus	2	4%	1	1%	1	1%	5	2%	9	2%
prieskumy	0	0%	1	1%	7	5%	1	0%	9	2%
František	0	0%	4	4%	0	0%	3	1%	7	1%
rodová ideológia	0	0%	0	0%	1	1%	6	3%	7	1%
cirkev a spoločnosť	0	0%	0	0%	0	0%	6	3%	6	1%

Za tematickými lídrami so štvrtinovým podielom na celkovej vzorke nasledovalo s desaťpercentným odstupom ďalších päť kategórií v pomerne vyrovnaných rozostupoch od 14 do 8 %. Najvýraznejšia spomedzi nich bola téma odmietnutia Aliancie za rodinu, ktorá mala silné zastúpenie najmä v prvých dvoch sledovaných týždňoch. Týkala sa napr. odmietnutia reklamného šotu v televíziách, neodvysielania gréckokatolíckej liturgie na RTVS, zrušenia reklamy na Azet.sk, diskusie na Žilinskej univerzite, darcovskej stránky na portáli Dakujeme.sk. Tieto negatívne správy s príchuťou kauzy či konfliktu sa vyskytovali v najsilnejších obdobiach až v tretine skúmaných textov.

Priebežne rástol záujem médií o témy týkajúce sa kampane, kam sme zaraďovali rôzne informácie o čiastkových aktivitách oboch strán (spustenie stránky Nejdeme.sk a následne Pojdeme.sk, anonymný šot o adopciách homosexuálmi, list „suseda“ Tomáša Bieleka, ktorý šíril Inštitút Leva XVIII., bilbordy s pápežom Františkom aj s nápisom JBM Alianciu za RDN, dobrovoľnícke pôsobenie v uliciach, piesne raperov a pod.).

Výrazne sa stupňoval aj počet textov zameraných na vzťah cirkvi a referenda, pričom sa zdôrazňovalo predovšetkým cirkevné (katolícke) pozadie akcie. Spadali sem aj texty informujúce napr. o pastierskom liste katolíckych biskupov pred referendom, prípadne o staršom pastierskom liste gréckokatolíckeho arcibiskupa Jána Babjaka na túto tému.

V tejto súvislosti možno zároveň upriamiť pozornosť na tému kresťanstva, ktorá sa v druhej polovici skúmaného obdobia (a najmä v poslednom týždni) vyšvihla z okraja záujmu médií medzi kľúčové posolstvá: autori sa zaoberali najmä vzťahom kresťanského náboženstva a homosexuality, prípadne všeobecne základnými zásadami kresťanstva v medziľudských vzťahoch. V menšej miere sa pri tejto príležitosti médiá venovali aj vzťahu cirkvi a spoločnosti (jej miesta v mocenskom usporiadaní a pod.).

Viac-menej konštantný počet (a teda klesajúci podiel) si udržiavali témy rodiny a jej problémov, potrieb, ohrození. Menej textov sa venovalo filozofickým otázkam rodiny a manželstva (záujem o tieto témy tesne pred referendom výrazne stúpol).

Od druhého skúmaného týždňa (teda od 19. 1.) sa s rastúcou tendenciou objavovala téma polarizácie spoločnosti: autori si všímali prehlbovanie napätia, zákopovú vojnou, napäté vzťahy v dôsledku predreferendovej komunikácie.

Výlučne v poslednom skúmanom týždni sa objavila téma referendovej atmosféry, ktorá sa týkala v podstate iba soboty, keď médiá vo veľkom prinášali minireportáže a správy o priebehu hlasovania z rôznych regiónov a kurióznych prostredí (rómske obvody, domovy dôchodcov, nemocnice, rodiská známych osobností a pod.). Podobný status mala téma formálnych záležitostí týkajúcich sa referenda, pretože práve tesne pred hlasovaním, prirodzene, rástol záujem médií o infotexty a iné materiály venované pravidlám, histórii referend u nás a pod.

Úvahy o tom, či Anton Chromík a ostatní členovia Aliancie založia politickú stranu, kulminovali v treťom skúmanom týždni, podobne bol práve tento týždeň najbohatší na správy o prieskumoch verejnej mienky (takmer všetky sa týkali prieskumu agentúry Focus pre denník SME).

O povzbudeniach pápeža Františka Slovákom sa informovalo najmä v druhom týždni, s ozvenou tesne pred referendom. V poslednom týždni sa pozornosť médií obrátila aj na rodovú ideológiu.

Okrem týchto tém s viac než piatimi výskytmi sme zaznamenali ešte ďalších 21, ktoré sme priebežne spomínali v predchádzajúcich textoch. V poslednom skúmanom týždni pribudli medzi tieto minoritné témy napr. morálka, láska, liberalizmus, skúmanie možných dôsledkov referenda alebo informácie o vyhlásení eurosocialistov odsudzujúcich slovenské referendum.

Pri určovaní argumentačných základov textov sme sa pýtali, na akom zdieľanom presvedčení autor stavia svoje posolstvo, na čo u svojho príjemcu apeluje v nádeji na ideový súzvuk a úspešné dekódovanie posolstva.

Najsilnejšie argumenty sa týkali homosexuality a homosexuálov: vychádzali z presvedčenia, že homosexuálna orientácia aj životný štýl sú prirodzené a nemožno v nich vidieť problém či zlo. Na to nadväzovalo presvedčenie, že homosexuálne orientovaní ľudia sú menšina (podobná napr. etnickej menšine) a že sú v našej spoločnosti utláčaní. Tieto texty sa často odvolávali na ľudské práva a hovorili priamo o porušovaní ľudských práv.

Porovnateľne výrazná bola argumentačná kategória manipulácie, pripisovanej najmä cirkvi, ale aj všeobecnejšie iniciátorom a zástancom referenda (s cirkvou v pozadí). V tejto súvislosti boli časté tvrdenia, že cirkev zavádza, straší, šíri hoaxy, zneužíva svoje postavenie a celé referendum pod zásterkou občianskej iniciatívy de facto organizuje.

Tab. č. 5: Argumentačné kategórie

	1. týždeň		2. týždeň		3. týždeň		4. týždeň		Spolu	
Argument	**Počet**	**Podiel**	**Počet**	**Podiel**	**Počet**	**Podiel**	**Počet**	**Podiel**	**Počet**	**Podiel**
homosexualita je ok	11	31%	17	24%	33	29%	47	25%	108	26%
diskriminácia menšiny	9	25%	16	23%	26	23%	44	23%	95	23%
cirkev manipuluje	7	19%	12	17%	25	22%	39	21%	83	20%
nenávisť	0	0%	13	18%	20	17%	30	16%	63	15%
nepolarizovať	0	0%	11	15%	24	21%	24	13%	59	14%
buďme realisti	7	19%	5	7%	15	13%	17	9%	44	11%
nanucovanie zhora	11	31%	9	13%	7	6%	16	8%	43	10%
rodinu treba chrániť	0	0%	9	13%	10	9%	24	13%	43	11%
elity a médiá manipulujú	8	22%	8	11%	16	14%	10	5%	42	10%
demokracia	0	0%	13	18%	13	11%	16	8%	42	10%
nezaujímavé	1	3%	5	7%	14	12%	16	8%	36	9%
vývoj	4	11%	2	3%	8	7%	20	11%	34	8%
prirodzenosť	5	14%	5	7%	5	4%	17	9%	32	8%
nič nehrozí	3	8%	0	0%	6	5%	20	11%	29	7%
zlá cirkev	0	0%	0	0%	12	10%	15	8%	27	7%
LGBTI aktivizmus	4	11%	5	7%	4	3%	3	2%	16	4%
deti potrebujú M+F	1	3%	1	1%	4	3%	10	5%	16	4%
kresťanstvo je o inom	1	3%	0	0%	0	0%	14	7%	15	4%
diletantizmus zástancov referenda	2	6%	4	6%	3	3%	2	1%	11	3%
rodičia › škola		0%	2	3%	8	7%	0	0%	10	2%
objektivita	3	8%	4	6%	1	1%	0	0%	8	2%
homosexualita nie je ok	1	3%	2	3%	3	3%	1	1%	7	2%
škola › rodičia	2	6%	1	1%	1	1%	2	1%	6	1%
strany by sa mali vyfarbiť	0	0%	0	0%	2	2%	4	2%	6	1%

V druhom týždni sa objavil argument nenávisti (sprevádzajúci najmä texty tematicky zamerané na anonymný propagačný šot o homosexuálnych adopciách), ktorý začal žiť vlastným životom a udržal si silné postavenie. Týkal sa iracionálneho nepriateľstva „normálnych“ voči „iným“, ich vnútornej nezrelosti, predsudkov, strachu, nezvládnutých vlastných problémov, komplexov a pod.

Silný bol aj argument polarizácie, konkrétne presvedčenie o tom, že referendum spoločnosť polarizuje a že je to veľmi negatívny jav, proti ktorému sa treba postaviť. Príznačne to v rozhovore pre Denník N vyjadrila výtvarníčka Lucia Dovičáková, keď citovala Adelu Banášovú: „Dnešná doba potrebuje viac ako pravdu porozumenie.“

Pomenovaním „buďme realisti“ sme označili kategóriu argumentov zameraných na problémy súčasnej rodiny a stojacich na presvedčení, že skutočné problémy rodiny referendum nijako nerieši, že tie sú predovšetkým sociálne a vzťahové a nesúvisia s referendovými otázkami. Preto autori týchto textov spochybňovali heslá o referende „o rodine“ alebo „za rodinu“.

V približne rovnakej miere sa objavoval opačný argument, že rodinu treba v súčasnej civilizačnej dekadencii chrániť a referendum to robí, preto je dôležité sa na ňom zúčastniť.

Názory postavené na argumente označenom „nanucovanie zhora“ sa voči referendu vymedzovali negatívne na základe odporu voči vonkajšiemu zasahovaniu do otázok svedomia a morálky a voči nelegitímnym snahám cirkvi brať na seba úlohu autority.

Na opačnom názorovom póle bol zasa veľmi silný argument odporu voči manipulácii zo strany spoločenských elít a médií, ktoré (postrádajúc legitimitu) tlačia na zmeny morálnych spoločenských nastavení.

Názory v prospech referenda často stáli aj na argumente demokracie, čiže potreby zúčastniť sa na referende z úcty k demokratickému fungovaniu spoločnosti a základnému nástroju demokratického výkonu moci. V tejto časti názorového spektra sa opakoval aj argument prirodzenosti (rešpektu voči norme danej Autoritou, ktorú nemožno beztrestne ignorovať, alebo dokonca meniť); argument LGBTI aktivizmu (menšina neférovo manipuluje väčšinu); potreby mužského a ženského vzoru vo výchove dieťaťa; nadradenosti rodičovských práv nad právami školy (štátu) alebo negatívneho postoja voči homosexualite (nie je výrazom pôvodného Božieho plánu a treba ju niesť ako kríž – nie podporovať a rozvíjať).

Naopak, názory proti referendu sa často opierali o argument nepotrebnosti hlasovania (nič nerieši, a teda je zbytočné a nezaujímavé); poukazovali na vývoj (stotožnený s pokrokom, protirečiť mu znamená zmýšľať „stredoveko“); vyvracali fámy a hoaxy (spojené najmä so sexuálnou výchovou, ktorá je podľa týchto autorov potrebná a užitočná, takže nič z toho, čím strašia zástancovia referenda, nehrozí); kritizovali cirkev (najmä tesne pred referendom – ako škodlivú inštitúciu, mamonársku, mocichtivú a pokrytecký). Zdanlivo súvisiaci, ale v podstate odlišný, bol argument „iného kresťanstva“ postavený na presvedčení, že súčasná cirkev sa odklonila od Ježišovho odkazu milosrdenstva, lásky a dialógu. Tento argument sa objavil v poslednom skúmanom týždni a bol naviazaný na tému kresťanstva ako takého, ktorá v tomto období získala pomerne výrazné postavenie. Autori uvažovali o pravom poslaní kresťanstva a videli rozpor medzi slovenskými zástancami referenda a pápežom Františkom. Osemnásti kresťanskí teológovia sa podpísali pod vyhlásenie, v ktorom tvrdili, že „referendum je misijne kontraproduktívne a kompromituje zvesť

evanjelia Ježiša Krista v očiach spoločnosti. Poslaním kresťanov je šírenie zvesti, ktorá je ponukou pre každého človeka.“ Štefan Hríb v Týždni kritizoval karikovanie kresťanstva „emočným striptízom a dobre mysleným, no plytkým nadšenectvom“. Agresívnejšie mediálne prejavy apelovali vyslovene na presvedčenie o zadubenosti kresťanov a diletantizme iniciátorov referenda.

Argumentačná kategória objektivity sa týkala diskusií o neodvysielaní reklamných šotov aliancie, resp. gréckokatolíckej liturgie. Poukazovalo sa na nutnosť dať priestor obom stranám (takže keď jedna diskusiu odmietne, nemožno dať priestor ani druhej). Na chvoste zoznamu argumentov s výskytom nad päť textov sa objavilo presvedčenie o potrebe ideovej vyprofilovanosti politických strán (autori kritizovali neochotu Smeru a ďalších strán nedať jasné stanovisko k hlasovaniu v referende). Politológ Grigorij Mesežnikov nazval odporúčania zúčastniť sa, ale bez konkrétneho návodu, ako hlasovať, „vrcholom cynizmu a pokrytectva“.

Okrem týchto sme zaregistrovali ešte ďalších 38 argumentačných kategórií. Tie z prvých troch skúmaných týždňov sme už priebežne spomínali, v štvrtom týždni rezonovali napr. presvedčenia, že cirkev by nemala vlastniť moc a vládnuť; že referendum je dôkazom vyšinutej proruskej geopolitickej orientácie (Martin M. Šimečka nazval kresťanských aktivistov a ostatných účastníkov referenda „Putinovými užitočnými idiotmi“) ; že referendová diskusia rezignovala na dialóg a hľadanie toho, čo obe strany spája; že protivníci referenda zabúdajú na skutočné záujmy detí; že neexistuje právo na dieťa (a adopciu) a že na deťoch sa neexperimentuje.

Počas celého obdobia sme sledovali aj expresívne pomenovania aktérov a javov súvisiacich s referendom. V doterajších príspevkoch sme upozornili na dve základné línie: na zápas o pomenovanie referenda (za rodinu alebo proti homosexuálom) a na dehonestovanie zástancov referenda. Komentátori a ďalší autori si uvedomovali, že pomenovanie je dôležité a nesie so sebou podprahovú manipulačnú silu. Preto napr. Peter Schutz v SME zásadne písal o „aliancii – údajne – za rodinu“, Martin M. Šimečka písal v Denníku N o referende „o tradičnej rodine“ (v úvodzovkách) a Peter Tkačenko v Hospodárskych novinách o „Aliancii za stredovek“. Jaroslav Hochel v komentári pre Pravdu nazval referendum „eugenickým experimentom zvaným referendum o rodine: AzR síce vyhlasuje, že bojuje ZA rodinu, v skutočnosti však bojuje PROTI – proti manželstvám osôb rovnakého pohlavia, proti registrovaným partnerstvám, proti adopcii detí rovnakopohlavnými pármi, proti sexuálnej výchove v školách.“

Podobne sa v lexikálnej rovine zápasilo o označenie zástancov referenda, ktorí boli často prekrsťovaní na fanatikov a fundamentalistov. V súvislosti s argumentom nenávisti sa k tomu pridávali nálepky fašizmu a nacizmu, spolu s narážkami na Osvienčim. Odídený katolícky kňaz Miroslav Kocúr prirovnal v ankete pre SME hovorcu aliancie Antona Chromíka k Mariánovi Kotlebovi. Peter Javůrek varoval v komentári pre Pravdu pred „novou totalitou“. Vo viacerých textoch sa skloňoval „náboženský štát“ a svoje obavy z prejavov nesprávne pochopeného kresťanstva vyjadrovali autori aj výrazmi „náboženská sekta, teokracia, stredoveká mentalita“ alebo „ezoterici, konšpirátori, apokalyptickí sektári“ (oba citáty pochádzajú od protestantského teológa Michala Havrana a z jeho webu Jetotak.sk).

Z druhej strany kontrovali v poslednom sledovanom týždni týmto expresívam kňaz Marián Kuffa a autor propagačného listu Tomáš Bielek. V médiách sa viacnásobne citovala Kuffova kázeň na omši v Prešove, kde liberalizmus prirovnával k prasačinám, ktorých miesto je v chlieviku. Referendum je

podľa neho „palicou na prasnice“. Z Bielekovho listu zasa zľudovel výraz „hajzlíci z mesta“, prípadne „špeciálni sexuálni kamaráti“ či „uletená menšina“.

Celkový pohľad na predreferendový mediálny diskurz teda ukázal, že problematika sa tematizovala najmä

1. cez vzťah spoločnosti i jednotlivcov k homosexuálom a ich životnému štýlu; a
2. cez vzťah k cirkvi na Slovensku, resp. kresťanstvu všeobecne.

Argumentačné línie spojené s týmito témami viedli cez uznanie homosexuality a homosexuálneho životného štýlu ako prirodzených, bezproblémových a hodných spoločenskej podpory a privilégií (na druhej strane sa ozývalo, že to tak nie je) a cez kritiku cirkvi a náboženstva pre pokrytectvo, manipuláciu s človekom, zaostalosť (v chápaní foriem rodiny, spoločenských rolí mužov a žien, ľudských práv), totalitné maniere (nanucovanie svojho pohľadu na pravdu) a nedostatok pravej lásky a milosrdenstva.

Zdá sa teda, že jedna z úvah o poučeniach z po-referendového vývoja by sa mohla uberať práve týmto smerom – k reflexii týchto boľavých miest slovenskej spoločnosti a týchto zdieľaných presvedčení.

Poďakovanie: Za inšpiráciu na uskutočnenie tejto analýzy a za priebežnú mediálnu rešerš ďakujem Spoločenstvu Ladislava Hanusa, najmä jeho členke Zuzane Florekovej.

Terézia Rončáková